

«Подросток»

О ПОДРОСТКАХ

Інформаційно-правовий вкладьш для взрослых о проблемах детей Выпуск №8

Подготовлен Благотворительным Фондом «Подросток» и издается при поддержке Посольства Королевства Нидерландов в Украине

ОСОБИСТІ ПРАВА ЛЮДИНИ І УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Пам'ятайте! Лише Кримінально-процесуальний кодекс України (КПКУ) встановлює порядок затримання, арешту людини, визначає правові рамки обшуку, огляду приміщення, виїмки кореспонденції тощо.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУ АП) встановлює порядок адміністративного затримання чи огляду особи, що скоїла адміністративний проступок чи правопорушення.

Ніхто не має права порушувати ці норми. А у разі порушення, винні у цьому можуть бути притягнуті до відповідальності, навіть до кримінальної.

Недоторканність особи

Якщо за вами прийшли, пам'ятайте: «Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом» (ст. 29 Конституції).

Якщо ви зіткнулися з працівниками правоохоронних органів у ситуаціях, які описані у цьому виданні, не забудьте попросити їх пред'явити свої документи та документи, що дають право на затримання, арешт, обшук. Запам'ятайте, а краще запишіть їх прізвища, звання чи посади. Можливо, це вам стане у пригоді.

Порядок затримання

За яких підстав може бути затримано особу?

Пам'ятайте! Ваше затримання може відбутися лише за певних умов, коли для цього є підстави передбачені законодавством.

Затриманою може бути:

- особа, що скоїла правопорушення, за яке передбачена адміністративна відповідальність і обов'язковість складання протоколу, а для складання про це протоколу у правопорушника немає посвідчення особи і немає свідків, які могли б повідомити про нього необхідні дані;

- особа, з метою припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпано всі інші заходи впливу;

- особа, підозрювана у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, може бути затримана лише при наявності однієї з таких підстав:

1) коли цю особу затримали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;

2) коли очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин;

3) коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.

При наявності інших даних, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі, коли ця особа намагалася втекти, або коли вона не має постійного місця проживання, або коли не встановлено особи підозрюваного (ст. 106 КПКУ).

Якщо уже так сталося, що вас затримали за адміністративне правопорушення, знайте:

Адміністративне затримання не може тривати більше як три години. Проте, осіб, які вчинили дрібне хуліганство, злісну непокору законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, народного дружинника, а також військовослужбовця чи їх образу, публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції, може бути затримано до розгляду справи судом або начальником (заступником начальника) органу внутрішніх справ.

На прохання затриманого, про факт і місце затримання повідомляються родичі, адміністрація за місцем роботи або навчання.

При затриманні по підозрі у скоєнні злочину:

- перше - вам мають роз'яснити ваші права у тому числі про право не свідчити проти себе чи своїх рідних, а також право мати захисника і зустріч з ним до першого допиту і скласти про це протокол;

- друге - має бути складено відповідний протокол про ваше затримання як особи, підозрюваної у вчиненні злочину із зазначенням підстав, мотивів, дня, години, року, місяця, місця затримання, пояснень затриманого, а також часу складання протоколу про роз'яснення підозрюваному його прав;

- третє - протягом двадцяти чотирьох годин орган дізнання, що виконав затримання, має зробити письмове повідомлення прокурору, а також на вимогу прокурора подати матеріали, що стали підставою для затримання.

Протокол про роз'яснення прав затриманого, а також протокол затримання підписується особою, яка його склала, і

«Помочь людям в понимании того, что они сами могут сделать для решения проблем и реализации своих прав»

Образование в области прав человека предполагает сочетание взгляда изнутри и взгляда снаружи. Правозащитная учеба всегда ориентирована на личность — на знания, ценности и навыки, относящиеся к применению правозащитной системы ценностей в отношениях с членами семьи и окружающими. Убежден, что образование должно играть комплексную и важную роль в укреплении прав человека, поддержке развития человека и становлении гражданского общества.

Педагоги и правозащитники — те, кто ведут учебные занятия, готовят материалы и разрабатывают программы, — могли бы извлечь пользу из пересмотра вопроса о том, как образование и учебные программы могут способствовать социальным преобразованиям.

Просвещение в области прав человека вышло за рамки простого распространения информации о законах по правам человека.

Во-первых. Знать, что такое угроза нарушения прав, понимать законодательство о правах человека, механизмы их защиты и навыки лоббирования и отстаивания интересов, представление о природе нарушения прав человека и возможностях в рамках профессиональной деятельности не только предотвращать злоупотребления, но и способствовать уважению человеческого достоинства.

Во-вторых. Осознать необходимость социальных перемен, развивать способность распознавать нарушения прав человека и участвовать в их предотвращении и определять возможные конкретные цели.

В-третьих. Каким образом одни и другие люди одновременно становятся жертвами нарушений прав человека и сами их совершают. На-

стало время повысить чувство личной ответственности, осознавать и защищать свои собственные права и права других людей, с которыми они вступают в контакт.

Мы живем в волнующее время, когда растет осведомленность и заинтересованность общественности в правах человека. Нельзя упустить возможность сделать образование в этой области важнейшим средством изучения и развития общества и прежде всего в нашем сложном регионе.

Ведь немало детей приходят голодными, они сталкиваются с целым рядом проблем дома и в районах проживания. Учителя нередко вынуждены выступать сразу в нескольких качествах. Во многих случаях им приходится заменять детям родителей.

Для успешного ведения просветительской работы в области прав человека и демократии учебные материалы по этой теме должны пронизывать всю школьную программу, а «не сводиться к некоему отдельному предмету изучения». Ролевые игры, «мозговые атаки» и разыгрывание судебных процессов позволяют наглядно и живо обсуждать конкретные ситуации, с которыми им приходится сталкиваться в реальной жизни.

Акцент делается на развитии критического мышления, искусстве ведения спора и умении обосновывать свою точку зрения, для того, чтобы «содействовать участию граждан в демократическом процессе, реализации демократических принципов и воспитанию приверженности защите прав человека, представляющие собой учебную программу с активным вовлечением учащихся, посвященную юридическим и политическим правам, а также правам человека.

Наша работа по гражданскому воспитанию и образованию прибавит людям терпимого отношения друг к другу, даст возможность учащимся

самим задуматься над вопросами прав человека.

Надо пробуждать интерес к политике и привлекать учащихся к работе в органах местного самоуправления; привлекать молодежь к решению проблем современной школы: как создать атмосферу безопасности, обеспечить дисциплину, избавиться от наркотиков в школах и местах проживания борьбе против ненавистного отношения одних групп к другим.

Мы, взрослые, должны определить для себя приоритеты и выбрать, за что они собираются бороться. Можно выбрать три самых важных проблемы, решение которых, по всей вероятности, будет правильно воспринято местной правовой культурой и приведет к определенным изменениям. Мы, взрослые, должны ясно показать, какие документы по правам человека позволяют отдельным лицам, подвергшимся неблагоприятному воздействию со стороны государства, применять средства судебной защиты и подавать жалобы.

Стандарты прав человека предназначены для того, чтобы служить своего рода руководством и четко формулировать стандарты прав человека редко акцентируют специфические детали, будь то сроки задержания, ареста и заключения под стражу и конкретные процедурные особенности.

Этим и другим принципиальным вопросам правового образования населения региона посвящен очередной вкладьш в газету, как и вся предметная деятельность нашего Фонда по социально-правовой защите детей и молодежи.

Владимир ГОНЧАРОВ
Председатель Правления
Благотворительного Фонда
«Подросток»

листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень охороняються законом.

Це загальне правило, як завжди, має не зовсім приємні винятки. Закон передбачає умови, коли недоторканність може бути порушена. Але таке порушення має бути законним. Власне КПКУ і визначає законні межі порушення недоторканності.

Обшук, виїмка, огляд приміщення у громадян, накладення арешту на кореспонденцію і виїмка її в поштово-телеграфних установах можуть провадитись тільки на підставах і в порядку, встановлених КПКУ.

У разі наявності загрози вчинення насильства або інших протиправних дій щодо осіб, взятих під захист, за письмовою заявою або письмовою згодою цих осіб може проводитись прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження із застосуванням або без застосування звуко-, відеозапису, фото - і кінозйомки.

Прослуховування телефонних та інших переговорів, розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється з письмового дозволу власника такої інформації або за рішенням суду. (ст.14-1 КПКУ).

Обшук

Що може бути підставою для проведення обшуку?

Чинне законодавство передбачає виключний перелік підстав для проведення обшуку, а саме:

- обшук проводиться в тих випадках, коли слідчий має достатні підстави вважати, що зняряддя злочину, речі й цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети і документи, які мають значення для встановлення істини в справі, заховані в певному приміщенні або місці чи в будь-якій особі.

- коли є достатні дані про те, що в певному приміщенні або місці переховується злочинець.

Увага! Обшук проводиться за постановою слідчого і тільки за санкції прокурора або його заступника, за винятком житла чи іншого володіння особи.

Обшук житла чи іншого володіння особи, за винятком невідкладних випадків, проводиться лише за вмотивованою постановою судді. При необхідності провести обшук слідчий за погодженням з прокурором звертається з поданням до судді за місцем провадження слідства. Суддя негайно розглядає подання і матеріали справи, а у разі необхідності вислуховує слідчого, прокурора і за наявності підстав виносить постанову про проведення обшуку чи постанову про відмову в проведенні обшуку. Постанова судді про проведення обшуку оскарженою не підлягає. На постанову судді про відмову в проведенні обшуку протягом трьох днів з дня її винесення прокурором може бути подана апеляція до апеляційного суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, обшук житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді. При цьому в протоколі зазначаються причини, що обумовили проведення обшуку без постанови судді. Протягом доби з моменту проведення цієї дії слідчий направляє копію протоколу обшуку прокуророві (ст. 177 КПКУ).

Тут варто розуміти, що крім обшуку може бути особистий огляд та огляд речей. Такий огляд проводиться уповноваженою на те особою у чітко визначених законодавством випадках, наприклад: при посадці у літак, при проходженні митних формальностей тощо. Особистому огляду може бути піддано особу при адміністративному арешті. У разі проведення адміністративного огляду у зв'язку із скоєнням адміністративного правопорушення про це складається протокол, але вноситься відповідний запис до протоколу про адмінпорушення.

Особливі вимоги до проведення обшуку, виїмки, огляду.

Обшуки і виїмки, крім невідкладних випадків, повинні провадитись удень (ст. 180 КПКУ).

При провадженні обшуку, виїмки, огляду, пред'явленні особі і предметів для ввізання, відтворенні обстановки і обставин події, опису майна обов'язково присутність не менше двох понятих.

Як поняті запрошуються особи, не зацікавлені в справі.

Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники органів дізнання і попереднього слідства.

Поняті, присутні при провадженні зазначених вище слідчих дій, засвідчують своїм підписами відповідність записів у про-

затриманим.

У разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його припинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати утримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімидесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімидесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Про арешт підозрюваного або обвинуваченого і його місце перебування слідчий зобов'язаний повідомити його дружину або іншого родича, а також сповістити за місцем його роботи (ст. 161 КПКУ).

Побачення родичів або інших осіб з заарештованим може дозволити особа або орган, які провадять справу. Тривалість побачення встановлюється від однієї до двох годин. Побачення може бути дозволено, як правило, не більше одного разу на місяць (ст. 162 КПКУ).

Підозрюваний чи обвинувачений?

Якщо вас затримали, варто спробувати зрозуміти ваш статус. Для цього варто знати:

Підозрюваним визнається:

1) особа, затримана за підозрою у скоєнні злочину;

2) особа, до якої застосовано запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченого.

Підозрюваний має право:

- знати, в чому він підозрюється;

- давати показання або відмовитись давати показання і відповідати на запитання;

- мати захисника і побачення з ним до першого допиту;

- подавати докази, заявляти клопотання і відводи;

- вимагати перевірки прокурором правомірності затримання;

- подавати скарги на дії і рішення особи, яка провадить оперативно-розшукові дії та дізнання, слідчого і прокурора.

Про роз'яснення прав підозрюваному зазначається в протоколі затримання або постанові про застосування запобіж-

ного заходу.

Обвинуваченим є особа, щодо якої в установленому КПКУ порядку винесена постановою про притягнення як обвинуваченого.

Обвинувачений має право:

- знати, в чому його обвинувачують;

- давати показання з пред'явленого йому обвинувачення або відмовитись давати показання і відповідати на запитання;

- мати захисника і побачення з ним до першого допиту;

- подавати докази;

- заявляти клопотання;

- ознайомлюватися після закінчення попереднього слідства або дізнання з усіма матеріалами справи;

- брати участь у судовому розгляді в суді першої інстанції заявляти відводи;

- подавати скарги на дії і рішення особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, судді та суду, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки.

Після віддання до суду обвинувачений називається підсудним.

Підсудний має право на останнє слово (ст. 43 КПКУ).

Коли до участі у справі допускається захисник?

Варто запам'ятати, що захисник допускається до участі у справі з моменту пред'явлення обвинувачення (це досить пізно!), а у разі затримання особи, підозрюваної у скоєнні злочину, або застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту з моменту затримання, або постанови про застосування запобіжного заходу, але не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Вимагайте захисника одразу після вашого затримання. Пам'ятайте, якщо вас затримали, ви маєте можливість досить довго спілкуватись з мешканцями слідчого ізолятора тимчасового ув'язнення, а це не йде на користь вашому здоров'ю. Краще свій захист будувати разом із професійним адвокатом.

Що потрібно знати про допит?

Допит підозрюваного

Якщо підозрюваний був затриманий або до нього було застосовано запобіж-

ний захід у вигляді взяття під варту, його допит проводиться негайно, а при неможливості негайного допиту - не пізніше двадцяти чотирьох годин після затримання.

При допиті такого підозрюваного **присутність захисника і обов'язковою**, за винятком випадків, якщо підозрюваний відмовився від захисника.

Перед допитом підозрюваному має бути роз'яснено його права, а також він підозрюється, про що робиться відмітка в протоколі допиту.

Допит та технічні засоби

При допиті підозрюваного, обвинуваченого, свідка і потерпілого, очній ставці, пред'явленні для ввізання, відтворенні обстановки і обставин події та при проведенні інших слідчих дій під час попереднього розслідування, а також при розгляді справи в суді може застосовуватись звукозапис.

Увага! При проведенні слідчих дій з застосуванням звукозапису про це повідомляються всі учасники слідчої дії до її початку. Фонограма повинна містити відомості, які передбачені для протоколу слідчої дії та відбивати весь хід слідчої дії.

Перед закінченням слідчої дії звукозапис повністю відтворюється учасникам цієї дії. Висловлені ними зауваження і доповнення до звукозапису заносяться на фонограму. Протокол слідчої дії, проведеної з застосуванням звукозапису, складається з додержанням правил КПКУ. В протоколі повинно бути також зазначено про застосування звукозапису і повідомлення про це учасників слідчої дії, про технічні засоби та умови звукозапису, про відтворення звукозапису учасникам слідчої дії та їх заяви з приводу застосування звукозапису (ст. 85-1).

Недоторканність житла, охорона особистого життя громадян, та інші питання листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень

Громадянам гарантується недоторканність житла. Ніхто не має права без законної підстави увійти в житло проти волі осіб, які проживають в ньому.

Особисте життя громадян, таємниця

токоли виконаних дій.

Зауваження поняття про приводе проведення слідчих дій підлягають обов'язковому занесенню до протоколу.

Обшук і виїмка провадиться в присутності двох понятих і особи, яка займає дане приміщення, а при відсутності її - представника житлово-експлуатаційної організації або місцевої Ради.

Обшук і виїмка в приміщеннях, що їх займають підприємства, установи і організації, провадиться в присутності їх представників.

Під час обшуку по можливості повинна бути забезпечена присутність обшукуваного або повнолітнього члена його родини, а при необхідності - також і потерпілого.

Обшукуваним, понятим і відповідним представникам повинно бути роз'яснено їх право бути присутніми при всіх діях слідчого і робити заяви з приводу цих дій; ці заяви підлягають занесенню до протоколу (ст. 181 КПКУ).

При проведенні огляду, обшуку, відтворенні обставинки і обставин події, при проведенні інших слідчих дій можуть застосовуватися кінозйомка, відеозапис. Учасники слідчої дії повідомляються про застосування кінозйомки, відеозапису до початку цієї дії.

Після зйомки, запису та виготовлення кінострічки, відеострічки вони демонструються всім учасникам слідчої дії, про що складається окремий протокол (ст. 85-2 КПКУ).

Порядок проведення обшуку і виїмки
Перед обшуком або виїмкою слідчий пред'являє постанову особам, що займають приміщення, або представникові підприємства, установи чи організації, де проводиться обшук або виїмка, і пропонує їм видати зазначені в постанові предмети або документи, а також вказати місце, де переховується злочинець. У разі відмови виконати його вимоги слідчий проводить обшук або виїмку в примусовому порядку.

Якщо особи, які займають приміщення, відсутні, постанову про проведення обшуку або виїмки пред'являється представникові житлово-експлуатаційної організації або місцевої Ради і обшук або виїмка проводиться в їх присутності.

Проводячи обшук, слідчий має право розкривати замкнені приміщення і сховища, якщо володілець відмовляється їх відкрити.

При цьому слідчий повинен уникати не викликаних необхідністю пошкоджень дверей, замків та інших предметів.

Слідчий має право заборонити особам, що перебувають у приміщенні під час обшуку або виїмки, а також особам, які під час обшуку або виїмки увійшли в це приміщення, виходити з приміщення і зносити один з одним або з іншими особами до закінчення обшуку чи виїмки.

В необхідних випадках слідчий має право залучити до участі в проведенні обшуку працівників органів внутрішніх справ та відповідних спеціалістів (ст. 183 КПКУ).

Обшук особи

Без винесення постанови обшук особи можна проводити при затриманні її чи ув'язненні під варту або при наявності достатніх підстав вважати, що, перебуваючи в приміщенні чи іншому місці, де проводиться обшук або виїмка, вона ховає при собі предмети чи документи, які мають значення для справи; при фізичному захопленні підозрюваного уповноваженими на те особами, якщо є достатні підстави вважати, що затриманий має при собі зброю або інші предмети, які становлять загрозу для оточуючих, чи намагається звільнитися від доказів, які викривають його чи інших осіб у вчиненні злочину;

Пам'ятайте! Обшук особи може проводити тільки особа тієї самої статі, що й обшукуваної, в присутності понятих тієї ж статі.

Під час обшуку або виїмки слідчий повинен вживати заходів до того, щоб не були розголошені виявлені при цьому обставини особистого життя обшукуваного та інших осіб, які проживають або тимчасово перебувають у цьому приміщенні (ст. ст. 184, 185 КПКУ).

Вилучення предметів і документів
Відповідно до ст. 186 КПКУ при обшуку або виїмці можуть бути вилучені лише предмети і документи, які мають значення для справи, а також цінності і майно обвинуваченого або підозрюваного з метою забезпечення цивільного позову або можливої конфіскації майна. Предмети і документи, які вилучені законом з об'єкту, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до справи.

Всі документи і предмети, які підлягають вилученню, слідчий повинен пред'явити понятим та іншим присутнім особам і перелічити в протоколі обшуку або виїмки чи в доданому до нього опису з зазначенням їх назви, кількості, міри, ваги, матеріалу, з якого вони виготовлені, та індивідуальних ознак. У необхідних випадках вилучені предмети і документи повинні бути на місці обшуку або виїмки упаковані і опечатані.

Увага! Уважно простежте за виконанням цього правила. Адже саме чітка фіксація вилучених речей чи документів дають вам підстави вважати, що вони не пропадають і не будуть використані проти вас у подальшому тлумаченні слідчим місця їх знаходження і їхнього фізичного стану.

У разі вашого затримання за здійснення адміністративного правопорушення, речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огля-

ду або огляду речей, вилучаються уповноваженими на те особами. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у місцях, що їх визначають органи (посадові особи), яким надано право провадити вилучення речей і документів, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають власнику, або знищують, а при оплатному вилученні речей - реалізують.

Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання.

Що варто знати про протокол обшуку і виїмки?

Про проведення обшуку або виїмки слідчий складає протокол у двох примірниках. В протоколі зазначаються: підстави для обшуку або виїмки; приміщення чи інше місце, в якому було проведено обшук або виїмку; особа, у якій проведено обшук або виїмку; дії слідчого і результати обшуку або виїмки. Щодо кожного предмета, який підлягає вилученню, повинно бути зазначено, в якому саме місці і при яких обставинах він був виявлений.

В протокол обшуку або виїмки заносяться всі заяви і зауваження присутніх під час обшуку або виїмки осіб, зроблені з приводу тих чи інших дій слідчого. Обидва примірники протоколу, а також опис вилучених предметів підписують слідчий, особа, у якій проводився обшук або виїмка, та запрошені особи, що були присутні.

Другий примірник протоколу обшуку або виїмки, а також другий примірник опису вручається особі, у якій проведено обшук або виїмку, а в разі її відсутності - повнолітньому членові її сім'ї або представникові житлово-експлуатаційної організації чи місцевої Ради народних депутатів.

Якщо Вам не вдалося уникнути затримання, обшуку, допиту, варто спробувати зробити все, аби ці процедури пройшли якомога більш спокійно і законно. Не варто конфліктувати з працівниками правоохоронних органів, які виконують слідчі дії, потрібно показати їм, що ви знаєте свої права, обізнані з основними процедурами проведення слідчих дій, переконані у своїй правоті і хочете лише одного: дотримання законності.

Досвід показує, що лише неухильне дотримання норм і правил процесуального законодавства, дає кожній стороні як затриманому так і органам знання і слідства однакові шанси для встановлення істини.

Видання Інституту громадянського суспільства «Права особи при затриманні, арешті, обшуку»
Тарас НЕЧИПОРЕНКО

ВВЕДЕННЯ ДО СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (набирає чинності з 1 січня 2004 року)

Ви вирішили взяти шлюб, або вступ до інституту шасливої сім'ї.

Кожна молода людина, яка стоїть на порозі самостійного життя, мріє про те, щоб воно було щасливим. Запорукою особистого щастя багато хто вважає створення сім'ї. І це не дивно, адже хіба може спорт, улюблена справа чи друзі замінити сім'ю? Без сім'ї людське життя неповне. Ніхто в світі не придумав моделі особистого щастя без кохання, без сім'ї.

Правове розуміння сім'ї та сімейних відносин

Серед розмаїття нормативно-правових актів, які стосуються різних аспектів сім'ї, на першому місці стоїть Конституція України. Основний закон України містить норми, що стосуються як прав людини взагалі, так і людини як учасниці сімейних відносин. Стаття 51 безпосередньо стосується сім'ї. В ній говориться, що кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Нові напрямки розвитку шлюбно-сімейних відносин та принципи їх формування і правового забезпечення закріплені в Сімейному кодексі України (набирає чинності з 1 січня 2004 року).

Сімейний кодекс визначає, що сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства. В Україні одностатеві союзи не вважатимуться сім'єю тому, що це суперечить пануючим моральним засадам українського суспільства.

Знання засад сімейного будівництва дає змогу кожній молодій людині краще підготуватися до вступу в особливий інститут - інститут шасливої сім'ї, особистого щастя.

Шлюб - що це таке?

Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану.

Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя.

Шлюбний вік
Шлюбний вік для жінки встановлюється у сімнадцять, а для чоловіка у вісімнадцять років.

За заявою особи, яка досягла чотир-

надцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам.

Церковний шлюб

Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя.

Добровільність шлюбу

Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається.

Одношлюбність

Жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі.

Перебувати у шлюбі між собою не можуть особи, які є родичами прямої лінії споріднення; рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра; двоюрідні брат і сестра; рідні тітка, дядько та племінник, племінниця; усиновлювач та усиновлена ним дитина.

Реєстрація шлюбу

Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком особисто.

Обізнаність осіб про стан здоров'я

Особі, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, повинні повідомити одна одну про стан свого здоров'я.

Держава забезпечує створення умов для медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу.

Результати медичного обстеження є таємницею і повідомляються лише особам, які подали заяву про реєстрацію шлюбу.

Приховання тяжкої хвороби, а також хвороби, небезпечної для другого з подружжя, їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним.

Заручини

Заручини вважаються особою, які подали заяву про реєстрацію шлюбу.

Заручини не створюють обов'язку вступу в шлюб.

Особа, яка відмовилася від шлюбу, зобов'язана відшкодувати другій стороні затрати, що були нею понесені у зв'язку з приготуванням до реєстрації шлюбу та весілля.

Такі затрати не підлягають відшкодуванню, якщо відмова від шлюбу була викликана протиправною, аморальною поведінкою нареченої, нареченого, прихованням нею, ним обставин, що мають для того, хто відмовився від шлюбу, істотне значення (тяжка хвороба, наявність дитини, судимість тощо).

Шлюбний договір

Шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям.

Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки.

Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми.

Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. Шлюбний договір є одним із способів врегулювання майнових відносин між подружжям (також може визначати майнові права та обов'язки подружжя як батьків).

Сфера особистих відносин договором врегулюванню не підлягає.

Договір укладають у письмовій формі і обов'язково нотаріально засвідчують особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу (набирає чинності в день реєстрації шлюбу), або подружжя (набирає чинності у момент нотаріального засвідчення). Його укладення неповнолітньою особою можливе лише за наявності засвідченого нотаріусом письмової згоди її батьків (піклувальника).

Якщо згідно з Кодексом законів про шлюб УРСР умови шлюбного контракту не могли погіршувати становище будь-кого з подружжя порівняно з законодавством України, то відтепер договір не може лише зменшувати обсяг прав дитини та ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище. Питання про те, яке саме становище є надзвичайно невідгідне, залишається відкритим.

Ще один важливий момент, на який слід звернути увагу - неможливість передачі за шлюбним договором у власність одному з подружжя нерухомого та іншого майна, право на яке підлягає державній реєстрації.

У шлюбному договорі можна визначити: - загальний термін його дії; - терміни тривалості окремих прав та обов'язків; - чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу; - майно, яке дружина чи чоловік передає для використання на спільні потреби сім'ї;

- правовий режим майна, подарованого подружжю у зв'язку з одруженням; - використання належного їм обом або одному з них майна для забезпечення потреб їхніх дітей, а також інших осіб; - можливість порядку поділу майна, у тому числі і в разі розірвання шлюбу;

- встановлення за майном, набутим за час шлюбу, статусу спільної часткової власності або особистої приватної власності кожного з них;

- будь-які інші умови щодо правового режиму майна, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства; - можливість проживання у житловому приміщенні, яке належить одному з них чи

є їхньою спільною власністю, родичів;

- порядок користування житловим приміщенням, якщо у зв'язку з укладанням шлюбу один із подружжя вселяється в житло, яке належить другому, подружжя може домовитися про звільнення житлового приміщення тим з них, хто вселився, в разі розірвання шлюбу, з виплатою грошової компенсації або без неї,

- надання утримання одному з подружжя незалежно від працездатності та потреби у матеріальній допомозі на умовах, визначених шлюбним договором. Шлюбним договором може бути встановлено можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням ним майнової (грошової) компенсації. Якщо у договорі визначено умови, розмір та терміни виплати аліментів, то в разі невиконання обов'язку, їх можуть стягувати на підставі виконавчого припису нотаріуса.

Шлюбний договір може змінюватися подружжям шляхом укладання нотаріально посвідченої угоди. Зміна умов договору на вимогу однієї сторони можлива лише на підставі рішення суду, якщо цього вимагають його інтереси, інтереси дітей, а також непрацездатних повнолітніх дочок, сина, що мають істотне значення або, зокрема, в разі неможливості його виконання.

Якщо ви вирішите, що надалі зможете розв'язувати всі питання без договору, то можете відмовитися від нього (права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються в день подання до нотаріуса заяви про відмову від нього). За рішенням суду на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої порушено, шлюбний договір може бути визнано недійсним.

Шлюб з іноземцем

Іноземці мають в Україні такі ж права і обов'язки у сімейних відносинах, як і громадяни України.

Особі без громадянства, які постійно проживають в Україні, мають в Україні такі ж права і обов'язки у сімейних відносинах, як і громадяни України.

Шлюб між громадянином України та іноземцем, а також шлюб між іноземцями реєструється в Україні відповідно до чинного законодавства України.

Шлюб між громадянами України, а також шлюб громадянина України з іноземцем, зареєстрований за межами України з додержанням форми шлюбу, встановленої законом держави, місце його реєстрації, є дійсними в Україні.

ЯК ЗАХИЩАТИСЯ САМОМУ

І З ДОПОМОГОЮ АДВОКАТА?

Тільки незалежні від держави професіонали правозахисники, якими є адвокати, можуть надати потрібну кваліфіковану юридичну допомогу.

Якщо ви свідок, або даєте пояснення в ході дослідчої перевірки, ви не можете мати захисника, його просто не допустять до матеріалів справи.

Проте ви можете регулярно зустрічатися з адвокатом, консультуючись з ним з питань, які є важливими або незрозумілими.

Вступити в справу як захисник адвокат може лише з моменту притягнення особи як підозрюваного або обвинуваченого.

Нічого не приховуйте від адвоката, дотримуйтеся правил: «лікареві, дувірнику й адвокату - говорити правду».

Відповідно до закону і присяги, адвокат зобов'язаний зберігати таємницю клієнта. Тому своєю потайливістю ви можете зруйнувати оборону в своїй справі, яку вибудовує адвокат.

Важливим етапом у слідстві є *ознайомлення з матеріалами кримінальної справи* (ст.ст. 218-220 КПК). Ви повинні знати всі матеріали справи. Якщо ознайомлюєтесь разом з адвокатом - домовтеся, в якому, порядку це робити. Обов'язково робіть виписки, не сподивайтеся на свою пам'ять. Дотримуйтеся виробленої спільно з адвокатом позиції захисту. Тактика захисту на попередньому слідстві і в суді може бути різною. З деякими заявами і клопотаннями слід дочекатися суду, а при ознайомленні зі справою промовчати.

Справа повинна бути прошита, пронумерована, щоб у ній не було порожніх сторінок.

Закон не обмежує час на ознайомлення зі справою. Але потрібно пам'ятати, що слідчий може зробити висновок, що ви зловживаєте своїм правом і затягуєте час. Він може встановити свою постановою певний термін. Крім того згідно зі ст. 156 КПК час ознайомлення обвинуваченого та його захисника з матеріалами кримінальної справи при обчисленні строку утримання під вартою як запобіжного заходу не враховується.

Довідник календарь ГПланета студентів. Видання Державного комітету України у справах сім'ї та молоді та Українського національного комітету молодіжних організацій

ПАМ'ЯТКА ЗАТРИМАНОМУ ЗА УЧАСТЬ У МАСОВИХ АКЦІЯХ

Твоє невідгавство, незнання своїх прав та законодавства України дає шанс владі безкарно порушувати встановлені нею ж закони. Разом з тим, правильна поведінка при адміністративному затриманні та після нього може пом'якшити наслідки особисто для тебе. Наступні найпростіші

знання можуть стати тобі у пригоді. Майже завжди затриманий на демонстрації має справу з Кодексом України про адміністративні правопорушення (КоАП). Які статті КоАП найчастіше застосовуються щодо учасників масових акцій і чим вони загрожують?

Ст. 185-1. Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій. Застосовується найчастіше. Тягне за собою попередження, штраф або кількодобовий адміністративний арешт. Треба також пам'ятати, що повторне застосування цієї статті щодо тебе протягом року загрожують покаранням, жорсткішим за попереднє.

Ст. 173. Дрібне хуліганство. Це - найбільш вживані щодо учасників акцій протесту статті КоАП. Серед інших статей, які можуть бути застосовані, можна назвати наступні:

Ст. 185. Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, народного дружинника, військовослужбовця чи образа їх. Наслідки - штраф, виправні роботи або адміністративний арешт.

Ст. 185-7. Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції. Цікаво, що, на відміну від попередньої процитованої статті, тут мова йде не лише про закони, а про будь-які вимоги. Втім, через дріб'язковість покарання (штраф або виправні роботи) майже не застосовується.

Хоча прецедентів ще не було, однак у світлі теперішньої передвиборної кампанії слід також пам'ятати, особливо анархістам, що КоАП містить статті, які передбачають санкції щодо закликів або агітації за бойкотування виборів Президента та нардепа (Ст. 186-2) або бойкотування референдуму (Ст. 186-4). Тягнуть за собою штраф.

Під час затримання, після нього, а також на суді тобі може допомогти знання наступного:

Коли ти ідеш на акцію протесту, не забудь, що майже завжди варто мати при собі документи (паспорт чи військовий квиток). За їх відсутності ти можеш бути затриманий міліцією «для вивчення особи».

Поводься коректно, стримано, але твердо. Непокора при затриманні або лайка на адресу міліціонера можуть потягнути за собою ст. 185 КоАП, яка (при великому бажанні представників влади) може, врешті-решт, м'яко перейти у ст. 188 чи 188-1 Кримінального кодексу «Опір представнику влади...» чи «Опір працівнику міліції...», що передбачають набагато більш суворі покарання.

Ти маєш право знати, хто і за що тебе затримує. Це означає, що при звертанні до тебе представник правоохоронних органів має назвати своє прізвище та звання (ст. 5 Закону України «Про міліцію»). Тобто, коли невідомі у цивільному без жодних пояснень намагаються затягнути тебе до автомобіля (що практикувалося і в Мінську, і в Києві), це може розглядатися як викрадення, і твій опір у цьому випадку не є злочином. Пам'ятай: спецслужби (напр., СБУ) здійснювати адміністративне затримання права не мають (ст. 262 КоАП).

Пам'ятай, що на твою вимогу працівники міліції зобов'язані повідомити твоїх родичів, адміністрацію за місцем роботи чи навчання про твоє затримання (ст. 261 КоАП), а на протязі 24 годин після затримання чи якщо затриманий неповнолітній - і без спеціального виважу бажання затримання права не мають (ст. 262 КоАП).

Пам'ятай, що на твою вимогу працівники міліції зобов'язані повідомити твоїх родичів, адміністрацію за місцем роботи чи навчання про твоє затримання (ст. 261 КоАП), а на протязі 24 годин після затримання чи якщо затриманий неповнолітній - і без спеціального виважу бажання затримання права не мають (ст. 262 КоАП).

Ти маєш право не підписувати протокол. Тоді про це у протоколі робиться відповідний запис; краще зробити його самому, за можливості - виклавши мотиви відмови. Втім, це не завжди доцільно; іноді (у виключних випадках) краще, записавши у протоколі свої зауваження чи незгоду зі змістом протоколу, підписати його.

Найчастіше у міліції вимагають писати «Пояснення». Пам'ятай, що писати пояснення, які додаються до протоколу - твоє право, а не обов'язок (ст. 256 КоАП). Тим більше, що навряд чи варто писати пояснення або записувати у нього відповіді на питання міліціонера, не знаючи, за якою статтею тебе звинувачують і не бачивши протоколу затримання чи про правопорушення. Якщо, наприклад, тебе взяли за ст. 185-1 КоАП за участь у студентському пікеті чи демонстрації, то на питання на зразок «Де ви з друзями збираєтесь?» чи «Хто є членами вашої організації?» можна спокійно відповісти, що це не стосується справи.

Пам'ятай, що розгляд адміністративної справи може бути лише відкритим (ст. 249 КоАП). Суддя має представитися, оголосити, яка справа підлягає розгляду, роз'яснити особам, що беруть участь у справі, їхні права та обов'язки, оголосити протокол про адмін. правопорушення.

Найчастіше майже (а то й зовсім) нічого з цього не робиться. Однак, якщо суддя вирішить продемонструвати тобі КоАП, що лежить на столі, при бажанні можна нагадати йому ст. 279 цього самого КоАП, де йдеться саме про це.

Якщо тебе засудили до адміністративного арешту, пам'ятай: його строк рахується з моменту затримання (ст. 327 КоАП).

МАТЕРІАЛ ПОДГОТОВИЛ: ПОПОВ СЕРГЕЙ, МЕНЕДЖЕР ПРОЕКТА БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОГО ФОНДА «ПОДРОСТОК»